

Muusikakriitik ei pea olema muusikateadlane

Sattusin hiljuti vaidlema ühe heliloojaga, kes oli muusikakriitika hetkeseisuga võrdlemisi rahulolematu. Kõne all oli peamiselt uudislooming, rahulolematuse põhjuseks kriitikute soovimatus ja võib-olla ka suutmatus uudisteostesse süveneda, mille tagajärg olevat helilooja taotluste mittemõistmine ning sellest johtuv pidev teemast mööda kirjutamine. Minu vestluspartner leidis, et olukorda parandaks see, kui kriitik kirjutaks mitte ainult kontserdil saadud muljete põhjal, vaid võtaks vaevaks süveneda ka partituuri. Täiendav muusikalise teksti analüüs annaks helilooja tööle adekvaatsema hinnangu, sest piiratud ettevalmistusajast tulenevalt realiseerub kontserdisaalis sageli vaid kaduvväike osa teosesse kätketud kavatsustest.

Peamises võib öelduga nõustuda. Kuna uue muusika kriitika on arusaadavatel põhjustel eelkõige teosekriitika – erinevalt klassikast puudub uusloodud teostel üldreeglina veel esitustraditsioon, mille pinnalt interpretatsiooni hinnata –, siis tuleb nii

teose kui ka helilooja loomepõhimõtete põhjalikum tundmine sedalaadi kriitikale ainult kasuks. Kindlasti ei ole halb, kui kriitik on võimeline eristama teose esituslikke aspekte struktuuralt, realiseerunud kavatsuslikust, mis uue muusika puhul ei olegi selle performatiivset loomust arvestades alati nii enesestmõistetav. Kindlasti oleks sedalaadi kriitika helilooja suhtes palju mõistvam.

Kuid see ei oleks siis enam rangelt võttes kontserdikriitika, kui mõista seda eelkõige esitusest saadud muljete eritlusena. Pigem oleks selline kirjutis teatavat tüüpi uurimus, *criticism* hermeneutilise analüüsi mõttes. Selline kriitika ei proovi esmaselt haarata kontserdisaalis toimunut, isegi ehk sellest mitte lähtuda, vaid pigem kasutada teose (esi)ettekannet teatavat laadi ajendina autonoomse mõttearenduse loomiseks. Kahtlemata vajab muusika, eriti uus muusika ka sedalaadi kirjutisi, kuid need ei asenda kontserdikriitikat – konkreetse esituse või esitusest saadud muljete mõtestamise katset.

Näib, et sageli aetakse segamini muusikateadlase ja -kriitiku positsioon. Muusikateadlane on oma ala spetsialist, kes on saanud vastava ettevalmistuse muusika professionaalseks analüüsimiseks.

Muusikateaduslik analüüs ei ole kriitika ja seda mitte seepärast, et seal puuduks hinnangulisus – hinnanguid on humanitaarias niikuinii võimatu vältida –, vaid pigem seetõttu, et analüüsitava objekti käsitlemisel võetakse jõudumööda arvesse juba vastavas teadusvaldkonnas tehtut, mis muudab analüüsitulemused valdkonna teadusparadigmaga ühilduvaks. (Tõtt-öelda ongi vaid selline analüüs teaduslik, mis võimaldab mainitud ühildumist või paradigmaatilist kommunikatsiooni – ja seda ka juhul, kui üritatakse valitsevale teadusparadigmale vastu astuda.) Siit tuleneb ühtlasi professionaalsuse nõue: muusikateadusega, s.o konkreetsete analüütiliste leidude teadusparadigmaatilise mõtestamisega saab tegelda ainult muusikateadlane, kes on oma valdkonnas saanud küllaldase ettevalmistuse.

Muusikakriitik aga muusikateadlane olema ei pea. Muusikakriitiku eesmärk on teose ja vastuvõtja kommunikatsiooni kirjeldamine, kusjuures seda käsitletakse omalaladse minajutustuse, n-ö juhtumipõhise nähtusena. Selle edasiandmisel ei ole esmane mitte niivõrd erialane kompetentsus, kuivõrd avatud meel, seoste nägemise ja loomise oskus. Just need on vahendid, mille abil kriitik väljub

Kriitikakunst

oma subjektsusest ja astub suhtesse avaliku ruumiga. On muidugi tõsi, et erialaline kompetentsus annab sageli oskuse näha esitusetagust köögipoolt, kuid kuna kriitika eesmärk ei seisne arvepidamises (kriitik ei ole tagasisidet andev õpetaja), siis ei ole ka sedalaadi asjatundlikkus ülearu tähtis. Mõningatel juhtudel võib liigteadmine ehk vaadeldavale objektile liiga lähedal asetsemine osutada kriitikale isegi kahjulikuks, sest see asetab kriitiku pigem teose looja kui kuulaja positsiooni, mille tagajärjel kaob kriitikast nii vajalik kõrvalpilk.

Kontserdikriitika põhineb muljetel ning neid, ükskõik kui problemaatilisi, ei tohi kriitika oma ajenditena eitada. On võimalik eristada tarka kriitikat rumalast – esimene proovib muljeid analüüsida, teine reageerib neile afektiivselt, lahmivalt ja pimedalt –, kuid muljeid oma algse impulsina eitades ja neid mitte eritledes taandub kriitika pelgalt inventuuriks või pseudoteaduseks, tuimaks materjali kokkukuhjamiseks, mis on võimetu hoidma diskussiooni elavana ning millel on parimal juhul üksnes museaalne väärtus.

KERRI KOTTA